

84

تاتارچه قرآن تفسیری

۵ نچی کیسهك

ناشر و محرری:
محمد کامل المطیعی تحفة اللین
اورالسکی شهرنده.

قال الله السکریم فی کتابه القدیم:
وقرانا فرقناه لتقرأه علی الناس
علی مکث ونزلناه تنزیلاً.

سورة بنی اسرائیل.

بواسی ۱۵ تین

هر حقوقی صاحبینه راجعدر.

قزاندہ "معارف" مطبعہسی.

КАЗАНЬ
ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФИЯ „МААРИФЪ“
1915 г.

۲۰

صنفه الله له ابن ملا بدو اللاديه المرحوم مهدى

خوشه
۱۳۰۶

تاتارچه قرآن تفسیری

۵ نچی کیسهك

ناشر و محرری:

محمد کامل المطيعی تحفة اللین
اورالسکی شهرنده.

قال الله الکریم فی کتابه القدیم:
وقرانا فرغناه لتقرأه علی الناس

علی مکث و نزلناه تنزیلاً.

سورة بنی اسرائیل.

تین
۱۵
نویسی

هر حقوقی صاحبیننه راجعدر.

قزاندہ "معارف" مطبعهسی.

КАЗАНЬ
ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФИЯ „МААРИФЪ“
1915 г.

«سیکرتھن»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(ماننسخ من آية او نسهانات بخير منها او مثالها لم تعلم ان الله

على كل شيء قدير) اگر بز بر آیتنی کو چرسه ک یا که اونوندر ساق
شول آیت دن صوگ دخیده خیر لیره کنی یا که شونگ او خشاشینی کیترو رمز،
سین بلمیسونمی ای محمد یا که ای آدم بالاسی! (البته بله سن معناسنده)
الله هر نرسه گه کوچی بتکو چیدر.

نسخ عرب تندنه کوب معنالرده بوریدر، مشهور ره کلری آلدردن،
کوچرمک و بترمک در، قرآن کریم فی اوقوچیلر اوشبو معنالرنک تلسه لر
قابسن آگلا سالرده اختیار لیدر لر. لکن الله تعالی اوزی «انا کنا نستنسخ

ما کنتم تعملون» آیتنده نسخ دن کوچرو معناسینی اراده قیلدشدر،
یعنی بز سزاشلی تورغان نرسه لر نی کوچور بولدیق دیمکدر. «ماننسخ
من آية» سوزنده الله عالی محمد علیه السلام گه ایندر لگان قرآن شریفنگ
لوح المحفوظ دن کوچر لوب یازغاننی آگلا نادر. «اونسه» سوزی ایل
الله تعالی بعض آیتلرنک قرآنغه یازلمی فالووندن خبر بیردر. قرآنغه
یازلمی فالغان آیتلرده بیک کوب روابتلر گه قاراغانده شبهه سز باردر.
اون ایتلر الله تعالی نک تلوی بوینچه رسولمن طرفندن قرآنغه یازدر لغانلر.
بیک کوب زواللی مفسر لر نسخ دن «بترمک» معناسینی آغانلری اوچون

هر کون اوقوب یوردیکمز مقدس قرآن شریف ده ده منسوخ آیتلر معنی حکمی ونفوذی بترلگان آیتلر بیک کوب دیگانلر، حتی ابی عبدالله یحیی بن حزم اسملی بر حریف بو خصوصه «معرفة الناسخ والمنسوخ» اسملی بر کتاب الامانی چغاروب قرآن شریف ده گی ایسکی یوز قدر آیتلرنی حکملری بترلگان معناسیله منسوخ آیتلر دیگان.. نفوذ بالله من ذلك. قرآن کریم اچنده نه اوچون بوقدر حکمی بترلگان آیتلر بولسون. ایکی یوز توکل بلسکه حکمی بترلگان معناسیله قرآن ده بر دانه ده منسوخ آیت یوقدر. اگر بزده ابن حزم و آکا ایپارگان بعض واللی مفسرلر سوزینه فاراب قرآن ده شوندی منسوخ آیتلر بار دیسه ک وای بزیم حالمه، وای! دیمکن باشقه سوز یوقدر. اول وقت بزدن یکرمنچی عصرنک ترکلر یکنه توکل بلسکه اولوکلریده قبرلرندن توروب کولرلر. قرآن کریم که ایثک درست معنا بیروچیلردن ابامسلم الاصفهانی حضرتلری «قرآن ده هیچ منسوخ آیت بوق» دیه غایت توغری سویلرملر در. آنک چه الله تعالی نک بعض آیتلرنی بتروی گر چه عقلا جائز کورلسه ده اما قرآن ده واقع بولما مشدر. (*). اول مانسوخ آیتن ده گی نسخنی «بترمک» معناسنده آغان وقتده ده قرآن ده حکمی بترلگان - منسوخ آیتنک بولووی قطعاً لازم توکل دی و آکا اوشبودلیلنی کیتره، مثلا: (من جاءك فاكريمه) یعنی سیکا بر کشی کیلسه سین آنی حرمتله دیگنده اول کشی نک سیکا کیلووی لازم توکل بیت، اول کشی نک سیکا کیلمی فالوویده بیک ممکن نرسه بیت دی. اشته بو اورنده ده «ما ننسخ» دیگنده گی (ما) شرطیه دن «اگر» معناس چقانغه کوره بو آیت کریمه دن: اگر بز بر آیتنی اوزمزنک یانمزدن کوچروب آدم بالالرینه ایندرلگان قرآن غه یازدرساق یاکه بر آیتنی اونو طدروب وانی بتونلری بترته فالساق شول آیتدن صوکن دخیده خلقغه فائده لیره ک آیتلرنی کیتروورگه، هر نرسه نی اشلرگه کوچمز یتکانی شیکللی البته بونیغنه اشلرگه، بزناک کوچمز بیتدر معناسی آکلاشیلاده بو سوزدن اصلا قرآن ده حکمی بترلگان - منسوخ آیتنک بولووی قطعی صورتده لازم بولوب چقمیدر. بناء علیه قطعی بولماغان نرسه نی دلیل توطوب «تفسیر کبیر» و «روح المعانی».

قرآن دہ حکمی بتراسگان معناسیلہ منسوخ آیتلر بار دیمک غایت اصلسنز
 وایشانچسز بر سوز بولوب قالادر. البتہ ملت نجیبہ اسلامیه بوندی
 دلیل سنز دعوالرغہ هیچ بر وقت ایشانماسقہ تیوشدر. قرآن دہ اصلا حکمی
 بتراسگان آیتلر بولماسقہ تیوشدر. قرآن حکملرینی ثلله نیچہ میلیون
 ابن حزمدر وزواللی مفسرلر کیلوب بترورگہ طرشسالردہ بولدر آلما-
 یاققلر، چونکہ بو حقدہ الله تعالی جنابلری اوزیدہ (انا نحن انزلنا الذکر
 وَأَنَّا لَهُ اجَافُونَ) یعنی بز اوزیمز قرآننی ایندر دک و بز آنی صافلاو-
 چیمز دیہ بیورمشدر. آمنا به صدقنا.

ینہ بو آیتدہ گی بو «الم تعلم» یعنی بلیمیسونمی؟ (البتہ بل سن) معناسنک
 اولان خطابنی بعض مفسرلر رسول الله غنہ حاصلہ ٹہیتولمش
 دیسہ لردہ البتہ کنایہ طریقی ایلر رسول نك امتینہ دہ وبار چہ آدم بالالری نہ
 دہ عام بولارق ٹہیتولمشدر، چونکہ قرآن یالکیز رسول الله اوچوننگنہ
 اینمہ مش بلکہ بتون آدم بالالری اوچون اینمشدر، بناء علیہ قرآنک غی
 بوندی خطابلر هر وقت عام بولورغہ تیوشدر وبردہ هر کم هیچ شک
 وشبہہ سن الله تعالی نك قدرتینہ کامل ایمان ایلہ ایمان کینورہ در. شول
 ایمان سبیلی هر کم الله تعالی گہ تسبیح ٹہیتہ و آنی چن ککوکلی
 ایلہ تقدیس قیلادر. الله تعالی گہ بوی صنماغان و آکا تسبیح ٹہیتہ گان
 هیچ کم و هیچ بر مخلوقات یوقدر. بوکا دلیل لر: (إِنَّ كُلَّ مَنْ فِي
 السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا ابْنُ الرَّحْمَنِ عَبْدًا) آیتی مریم سورسنک، ینہ (وَأَنْ مِنْ
 شَيْءٍ إِلَّا أَنْ يَسْبِغَ بِعَمَلِكِ) آیتی اسراء سورسنک. معنالری اوز اورنلرنک سویلنور.
 (الم تعلم ان الله له ملك السموات والارض وما لكم من دون الله من ولي ولا
 نصير) بلیمیسنمی سین ای معمد! یا کہ ای آدم بالاسی! (البتہ بل سن) درستلکدہ
 یردہ وکوکاردہ بولغان ملکت۔ خواجہ لق الله تعالی گہ گنہ مخصوصدر، الله دن

اسرائیل قومی ایمانغه کیلمگاج آلازنگ اوستلرینه طور طاون کوتاروب و آلارنی
شونک ایله قورفتوب ایمانغه دعوت ایلدی دینگان خبرلر بسار چه سی ده
بالغان و باطل بولوب قالادر. چونکه الله تعالی اول وقت آزغنه کافرلرنگ ده
حضرت موسی علیه السلام گه ایمان کیتور مدکلرینه آچیقلانوب آلازنگ
اوستینه طاو کوتاروب بهر مکچی بولغان بولسه ایدی حاضرگی زمانده
اوزینگ حبیبی و حقنده الله تعالی طرفندن (لَوْلَاكَ لَمَّا خَلَقْتُ الْاَفْلَاكَ)
یعنی ای محمد! اگر سین بولمایا ایدنگ مین بونی و کوکنی یارتماز ایدم دینلشم،
خاتم الانبیاء، سید الاولین و الاخرین صانالمش رسولمز محمد مصطفی
صلی الله علیه و سلم گه ایمان کیتور مگان ئله نیچه یوز میلیونلر چه
کشیلرنگ اوستلرینه ئله نیندی بیوک طاولر کوتارور و یاودرور
ایدی. حالبوکه الله تعالی بو اشنی هیچ بر وقت اشله گانی یوقدر.
هم البته هیچ بر وقت الله تعالی بو اشنی اشله میه چکدر، چونکه الله تعالی
غایت بیوک کور کام خلق ایه سیدر. بو حقه (واذ اخذنا ميثاقكم
ورفعنا فوقكم الطور) آیتی ننگ تفسیرنده بر آز تفصیلات یازامش ایدی.
بو اورنده مناسبت چقغانغه کوره دها بر آز سویلمک ضرور کورنوب
دها بر آز یازارغه توغری کیلدی، ایندی شول قدر حاضرلک چه گه
یتوب تورسه کیرهک. (وَافِيهِمُ الصَّلٰوةُ وَآتُوا الزَّكٰوةَ وَمَا تَقَدَّمُوا لِنَفْسِكُمْ مِّنْ

خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيْرٌ) نماز قیلوگن، زکات بیر وگن،
نیندیگنه بولسه ده ایند گولکدن بر نرسنه اوزگن ایچون ئلگاری اشلر
بیارسه گن الله فاشنده آنی تابارسن. الله سز اشله گان اشنی کور و چیدر،
یعنی الله تعالی سزنگ اشله گان اشگن گه قاراب جزاسن بیرور دیمکدر (وَالْوَالُو
لِن يَدْخُلِ الْجَنَّةَ اِلَّا مَن كَانَ هُوْدًا اَوْ نَصَارَى تِلْكَ اٰمَانِيْهِمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهٰنَكُمْ

اِنَّ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ) آلاز یعنی اهل کتاب ئه یتهلر و ایتمه کده لردر: اوجماحقه
یهودی یا که نصرانی بولغان کشیلرگنه کرور لر دیب، آلاز شولای بولور
دیب آرزو قیلالر، ئه یت سین آلازغه ای محمد! اگرده سز توغری

بولسا گز دلیل لر گزنی کبتر و گز دیب (بلی من اسلم وجهه لله وهو محسن
 فله اجره عند ربه ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون) درست اوزینک بوزن
 اللهغه طاپشروچی کشی، یعنی هر بر اشینی الله رضاسی اوچون
 اشلهوچی کشی اول اوزی ایند گولک ایدوچی کشی در، بس اول
 کشیگه ربسی فاشنده اجر - ثواب بولور، اشته شوندی کشیلرگه
 قورقنچ یوقدر همه آلاز هیچ فایغورماسلر. یعنی اوچماح که مونه
 شوندی صفتلی کشیلرگه کره بولور لر دیمکدر (وقالت اليهود لیست النصارى
 علی شیء وقالت النصارى لیست اليهود علی شیء وهم یتلون الکتاب
 کذالك قال الذین لا یعلمون مثل قولهم فالله یحکم بینهم یوم القیامة
 دیمه کاناویه یخترفون) یهودیلر، نصرانیلر نی بر نرسه ده توگل دیلر، شولایوق
 نصرانیلرده یهودیلر نی بر نرسه ده توگل دیب نه بته لر، حالبوکه اوزلری
 کتاب اونیلر، اوشانداق یعنی آلاز نه بیتوشکان شیکللی بر نرسه بلمه گان
 چیب چی نادان کشیلرده شوندی اوق سوزنی نه بته لر، بس ایندی آلازینک
 اختلاف قیلوشقان نرسه لری حقنده الله تعالی اوزی قیامت کوننده حکم ایدر.
 در واقع هر دین ایسه سی ننگ اوز دینندن باشقه دیننی بر نرسه ده توگل
 دیب نه بیتووی آدم بالالری آراسنده عمومی عادت قیلیندن بولوب
 کینمشدر. امام فخرالرازی، حضرتلری بو خصوصده اوزینک تفسیر کبیرنه
 اوشبو مهم سوزنی یازادر: «واعلم ان هذه الواقعة بعینها قد وقعت فی امة
 محمد صلی الله علیه وسلم فان کل طائفة تکفر الاخری مع افاقهم علی تلاوة
 القرآن» یعنی بو واقعه عین اوزی کبی محمد علیه السلام امتی آراسنده ده
 بولای، چونکه محمد امتندن بولغان بر طائفه شولوق امتندن بولغان
 ایکنچی طائفه نی تکفیر قیلادور. حالبوکه اوزلری اتفاق ایله بر قرآننی
 اوقیلر دیمکدر. واقعا فایده غنه فاراما امة محمد آراسنده غایت بیوک
 اختلاف قوپمشدر، بوسی برسندن سنی، شیعی، شافعی، حنفی، مالکی،

حنبللی، رافضی، خواریجی و غیره اسلامده اولان هر تورلی مذهب لر نه آیرلوب
بتمش لار، بو مذهب ایله لرینک برسی ایکنچی مذهب ایله لر ن آلا ر بر نرسه ده
توگل لردیب نه بته باشلادی، حتی آلا ر کافر لر دیب نه بتودن ده اصلا
فور قمدی و چبر که نمدی، حال بو که بو مذهب لر نك هر قایوسیده بر اتفاق
ایله قرآن کریمنی اوقیلر وشونی کوگل لرنده بادلیلر . بر ایشان نك مریدی
ایکنچی ایشان نك مریدلر ن هیچ کمدن اویالمی تکفیر قیلادور . شیعی
مذهب سنی مذهب نی بر نرسه ده توگل دی و بالعکس سنی مذهب ده شیعی
مذهب نی بر نرسه ده توگل دی . بونه کبی اش بولدی ایندی؟ بوندی اختلاف لردن
مسلمانلر نه نیدی فائک کیلدی؟ البته مسلمانلر غه بوندی اختلاف لری اوچون
الله تعالی نك قهرندن باشقه بر شی کیلمدی . الحمد لله بز نك تاتار ترک لری
آراسنده بو صوگنی یل لرده علم و معارف آرتا باشلادیفی سببلی بیک کوب
ترقی پرور آدم لر ظهور ایتوب ملت مزه بیک فائده لی خدمت لری ایته باشلادیلر،
شولار نیده تکفیر قیلوچیلر و دین سنز دیوچیلر بیک کوبدر . بو تکفیر چیلر نك
بعضیسی مکده مچاور صفتنده تورغان بولوب خلقنی اغفال ایتوچیلردر
بعضیسی هر تورلی (امانی) یعنی بالغان قصه لر و باطل نرسه لر نی مطبعه
لرنده باصوب چقار وچیلر در (بولار آراسینه شوندی نرسه لر نی باصوروب
صاتوچی زواللی کتبخانه ایله لریده کره بعضیسی تأمین معیشت اوچون
دین و شریعت اسمندن هر تورلی بالغان حدیث لری وئله نیندی اصل سنز سوز لرنی
درج قیلا تورغان غایت سفسطه ژورنال، رساله و مجموعه نشر ایتوچیلردر
و بعضیسی بیک بیوک چالما و به شل چاپانلر کییوب اوزینه صوفی یا که
ایشان اسمی و بروب، خلقنی هر تورلی اوهام و خیالات ایله ساطا شدروب
بتر وچیلردر . اشته بولار نی الله تعالی اوزی قیامت کوننده حکم ایدر .
امابز نك آندی کشیلر ایله هیچ بر اشمن یوقدر و قاطوشمن یوقدر نر فطشول مسلمان
قرنداشلر مز نك (كذالك قال الذین لایعلمون مثل قولهم) آیت کریمه
سینک قورفتووی آستینه کروب کیتولرینه وشوگا تمامیل ماصدق ولوب
قالورینه تأسف ایته مز . اللهم احفظنا من الجهل والغلطة (ومن اظلم ممن منع
مساجد الله ان ینذکر فیها اسمه وسعی فی خرابها اولئک ما کان لهم ان

يدخلوها الا خائفين) اللہ نك مسجدلر نده اللہ نك اسمن ياد ايتودن طيغان
 كشيدين وهدد اللہ نك مسجدلرن خراب ايترگه طرشقان كشيدين ده
 ظالمرك كشي كم بولور؟ (البته آنندن ده ظالمرك هيچ كشي بولم-اس
 ديمكدر) آلارغه قورقوچي بولودن باشقه حالده مسجدكه كرورگه هيچ
 ممكن بولماس (لهم في الدنيا خزي ولهم في الآخرة عذاب عظيم)
 آلارغه دنياده خورلق و آخرتده آلارغه الوغ عذابدر (ولله المشرق
 والمغرب فاينما تولوا فثم وجه الله ان الله واسع عليم) مشرقده
 مغربده، اللہ نكدر. يوز كزي فاي طرفقه بونالدرسه كزده اللہ نك يوزي
 شوندهدر، اللہ تعالی كيكدر (يعنى هر بر جهتنى ده اوزينه صيدر غوچي
 وبلگوچيدر).

ابن حزم بو آيتنى ده (وحيثما كنتم فولوا وجوهكم شطره) آيتى
 ايله حكى بترلگان -منسوخ آيت ديگان، حالبوكه قبله نك قايسى طرفده
 ايدكن فطعى صورتك بيلگان وقتده غنه قبله غه فاراب نماز اوقولادر، اما
 صحراده، اورمانده، تيمر بولمرنك، پاراخودلرده، آئر وپلانلرده يا كه آط
 اوستنده بارغانده اوشبو (فاينما تولوا وجوهكم فثم وجه الله) آيت كر بيه
 سينك حكم عاليسينه امثالانله سهك فايا فاراب نماز اوقورغه ده در ستر.
 وبرده بو آيتدن نماز اوقوغانده قبله گه فاراماديگان سوز چقميدر،
 بناً عليه آنك حكمن بترورگه اصلا لزوم و ضرورت كورنميدر.
 (وقالوا اتخذ الله ولدا سبحانه بل له ما في السموات والارض كل له فانتون)
 دخى ده بعض خلق: الله بالا توطدى ديب ئه يتديلر، الله تعالى آنندن
 (يعنى بالاتوطودن) پا كدر، درست بتون برده وكوكرده بولغان هر بر
 نرسه لر اللہ نكدر، هر قايسى الله غه على الدوام طاعت قيلوب تور مقلردر.
 نصر انيلر نك حضرت عيسى عليه السلامنى اللہ نك اوغلى ويهوديلرنك
 عزيز عليه السلامنى (ابن الله) يعنى اللہ نك اوغلى ديب تعبير ايتدكلرى
 معلومدر. بولارنك بوسوز لرى اسلام شر بعتنده اصلادرست نوگلدرد.

گرچه آلارنڭ اول سوزنى حقیقى معناسیله ایتمه ینچه (*) مجازى معنا سیله گنه (بیت الله، نافه الله، وجه الله ویدالله قییلندن) ایتمسه ارده اللهغه بالانسیبت ایدوب سویله مکنى قرآن مقدس بىك قاطى طیمشدر.

(بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ)

کوکلرنى ویرنى بار قیلغوچى اللهدر. اگرده اول بر اشنى بولدر رغه حکم ایتمسه بس آشا الله بول ديب شهته ده اول اش بولادر (وقال الذين

لا يعلمون لولا يكلمنا الله أوتاتينا آية كذلك قال الذين من قبلهم مثل

قولهم تشابهت قلوبهم قد بينا الآيات لقوم يوقنون) نادان کشیلر

(محمد که) شهته لر: کاشكى الله بزنگ ايله سویلشمسه ایدی یا که سین بز که بر

علامت کیتورسه ک ایدی ديب، شولایوق آلاردن ئلگاری کیلگان کشیلر ده

آلار شهته سکن شیکلى شهته کنلر ایدی، آلارنڭ کوکللری اوزلرندن

ئلك کیلگان کشیلر نك کوکللرینه اوغشامشدر، تحقیق - شکسز بلوب

اشانوجى کشیلر اوچون بز کوب علامتلرنى اچق قیلدق (انار سلناک

بالحق بشیر! ونذیر اولاسئل عن اصحاب الجحیم) ای محمد! بز سینی

حقلق ايله سویندر وچى وهم فور قتوچى ایدوب جیهردک وسین تموغ

ایه لری (یعنى تموغ اهلی) حقنده مسؤل (صور المش) بولماس سن. یعنی

سینک امتکن سینک سوز گنى طکللامدیقلری سببلى تموغکه توشار که

مستحق بولسه لر سین آلارنڭ بولای بولولری توغر وسنده مسؤل توکل سن

دیمکدر. الله تعالی باشقه بر آیتده (وماعلیک الا البلاغ) یعنی سبگا

ایر شدر وگنده لازم دیدکی کبی بو آیتده ده: «سینی بزرسول ایتد، ب

کوندردک، خلق سینک سوز گنى طکللار می یوقمی اول حقهده سین جواب

که قالماز سڭ» معناسینی آکللاتادر. قرائت سبعة دن اولان بر قرائتک

(**) تازک فتحه سی ولام نڭ سکنی ايله (ولانسئل) دیدده اوقولادر. البته

(*) .عالم الیقین شرح مواهب اللدنیه.

(**) شیخ القراء حضرت نافع قرائتی.

بولاي اوقوده هيچ شك سز درست در. اول وقت بونك معناسى: «اى محمد
 سين تموغ اهلينگ عالن صور اما» بولوب بوسوز كنايه طر يقنچه تموغ اهلينگ
 عذابى بيك قاطى بولوون آكلتادريا كه بوسوز ايله الله تعالى رسولمىز كه
 تموغ اهلى حقدىه بتونلئى هيچ بر نرسه صوراشماسقه قوشقان بولادر (ولن
 ترمى عنك اليهود ولا النصارى حتى تتبع ملتهم قل ان هدى الله هو الهدى
 ولئن اتبعت أهواءهم بعد الذي جاءك من العلم مالك من الله من ولي ولا نصير)
 يهوديلر هم نصرانيلر اوزلرينك ملتلرينه سين ايارگانچى كه قدر سيندن
 البته رضا توگلدردر، ئهيت سين الله نك هدايتى (يعنى اسلام) مونه اول
 هدايتدر، اكرده سيكابلو كيلدكدن صوكره آلارنك تلهكلرينه ايبه رسك
 الله تعالى طرفندن سيكاسينى حمايه فيلاتورغان خواجه دن يا كه ياردم
 بېروچيدن هيچ كم بولماس

بعض تفسيرچيلر بو آيتنى رسول الله زمانه سينه گنه قاراتوب
 سويلسه لرده بو آيت اصلا اول زمانغه غنه مخصوص توگلدردر، بلكه اوشبو
 زمانده غى مسلمانلرنك بار چه سينه ده كيلمش عمومى خطابدر، چونكه الى
 يوم القيامة كبرهك يهودى بولسون وكبرك نصرانى بولسون هر دين ايهسى
 اوز دينينه ابر تور كه طر شمه قده درلر. طبيعى هر ملت اوز اعتقادن درست
 ديب سانى و اوز دينن حق ديب بلده باشقه ملتلرينده شوگا دعوت ايتيه.
 آلارده بزنك اشمز ودخلمز بوقدر، الله تعالى اوزى آلارنى قيامت كوننده
 حكم ايدر. الله تعالى مسلمانلرنى اوشبو معجزه باهره اولان قرآن مقدس
 ايله آندى دعوتلره وققدر ولرغه ابرودن غايت قوتلى و شدتلى روشده
 صاقلى در. فقط بونك اوچون مسلمانلرغه قرآن نك معناسينى بلور كه و آنك
 نرسه ايتكانينى آكلارغه كبرهك و آنى بلمك و آكلامق اوچون قرآننى:
 تاتارلر ناتار چهغه، قزاقلر قزاقچهغه، سارتلر سارتچهغه وغيرتلكلر ايله
 سويلشمكده بولغان مسلمانلر هر قايسويه اوزلرينك تللرينه ترجمه
 ايدوب تفسيرلر يازمق كبرهك، ياخود بولارنك بار چاسينه ده قرآننى
 آكلارلق بيك يخشى عر بجه تلنى اوگره نمك كبرهك، ذاتا هر نيچك بولسه ده
 قرآنك معناسن بلو هر مؤمن و مسلمان آدمكه مطلقا فرضدر. فى زماننا

عر بچه تلنی گنه توگل بلسکه باشقه هر تورلی یاور وپا تللرنده بلمك تپوشدر.
گر چه بعض نادانلر «جهل اللغاتِ مَا لَا يَعَابُ» یعنی تللرنی بيلمه مك عیب
اولناچق نرسه لردن توگل دیسه لرده حاضرگی زمانده مونه اوشبو شعرنك
مضمونی درستره کدر:

حَفْظُ اللِّغَاتِ عَلَيْنَا فَرَضَ كَحَفْظِ الصَّلَاةِ
أَذِلِّسَ يَحْفَظُ دِينِ إِنْ لَمْ تَحْفَظِ اللِّغَاتِ

یعنی هر تورلی تللرنی بيلمك بزگه نمازنی بيلمك کبی فرضدر. چونسکه
تللر بلنماینچه دین صاقلانماز دیمکدر. (الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ
حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ) بز
کتاب بیرگان کشیلر شول کتابنی چن اوقو ایله اوقیلر (یعنی قرآن نك
معناسن آکلاب اوقیلر) مونه شول کشیلر شول کتابقه ایمان کیتروچیلر
در. اگر برهولر شول بز بیرگان کتابقه کافر بولسه لر بس آلا
کوینچلی درلر.

بو آیتده ذکر اولونغان کتابدن مراد البته مقدس قرآن عظیم
الشاندر. اشته آکلارغه کیرهك جماعت! بو آیت ایله الله تعالی بزگه
قرآنی بیک دقت ایله اوقورغه بیورادر. (يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ
الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ) ای بنی اسرائیل (یعقوب
بالالری) سزگه بیرگان نعمتنی ایسکزگه توشروکوز، حقیقه مین سزنی
اوز زمانکزدهگی بارچه خلقدن آرتقراق قیلدم (وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي
نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يَقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ) فورقکوز

شونداین کوندن (یعنی قیامت کوندن) اول کونده هیچ بر کشی ایکنچی
کشینك بر نرسه سننده (یعنی آرغنه حقن ده) اونی آلماس هم آندان
بدلده قبول ایتماز و آکا شفاعتده فائده بیرمهس هیده آلا یاردمده
قیلمش بولماسلر (وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ

لِلنَّاسِ اِمَامًا قَالِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالِ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ابراهيمی
اوزینک ربسی بیک کوب سوزلر ایله صناعات زمانده؛ ابراهیم شول
سوزلرنی تمام یرینه یتکر گاچ ربسی: ای ابراهیم مین سیننی آدمیلر گه
امام قیلام دیدی. ابراهیم: مینم نسلمدن ده امام قیلساک ایدی دیدی.
ربسی: مینم عهدیمه (یعنی امامت عهدینه) ظالملر ایرشمهس دیدی.
یعنی سینک نسلکدن ظالم بولماغان لر یخشنی بولغانلرغنه ایرشور دیمکدر.
کوب تفسیر چیلر بو اورنکغی امامت سوزندن مراد پیغمبرلک دیگانلر.
شول دعانک مقبول اولدیغی سببلی ابراهیم عالیه السلامنک نسلندن
پیغمبرلر بیک کوب بولغان دیگانلر، لکن امامت کلمهسی عهد کلمهسی
کبی هر ایکسیده عام در. هر مقتدی به اولان کشیگه کیرهک پیغمبر
بولسون، کیرهک خلیفه بولسون، کیرهک قاضی بولسون، کیرهک مفتی
بولسون و کیرهک نماز اوقتوچی ملا بولسون هر قایوسینه امام دیب
ته یتوله در. بو اورن ایله رینک هر قایوسیده اللهنک عهدلرن یعنی امرلرن
یرینه کیلتروچی و اوتهوچی بولورغه تیوشلی درلر، بناء علیه بو اورنلرغه
ظالملر و جاهلر منوب او طررغه اصلا درست توکلدر. دقت لازم!
رشوتلر بیروب، خلقنی آشاتوب و اچرتوب ملالر و قاضیلر فویو اشته بو
ایتکه بتونلای خلاف اشدر. امام فخرالرازی حضرتلریده (لا ینال عهدی
الظالمین) آیتده بیک فاطمی قورقتو بار دیگان، بزده نادانلق، خیانت،
آلداو، یالقاولق و غیر تورلی کیمچیلک لر بیک کوب فنسآلک بک و بفضک
العمیم ان تتجاوز عنا یا ارحم الراحمین دیه دعاده قیلوب قویغان* (واذ
جعلنا البيت مثابة للناس وامنا وانخذوا من مقام ابراهيم مصلى وعهدنا
الى ابراهيم واسماعيل ان طهرا بيتي للطائفين والعاكفين والركع السجود)
بز ایونی (آندان مراد مشهور کعبه الله در) آدمیلر اوچون ثواب اورنی
وهم طنجلق اورنی قیلدق، سز ابراهیم اورنندن نماز اوفولاچق یرنی
توسطکز، بز ابراهیم ایله اسماعیل گه اوزمنک ایومنی (کعبهنی) طواف
قیلغوچیلر همده شونده توروچیلر، رکوع و سجده قیلوچیلر اوچون
پاکلر گز دیب بیوردق.

«مقام ابراهیم» یعنی ابراهیم علیه السلامك اور نی قای یرده ایڊکنده تفسیر چیلر کوب سویلهسه لرده کوبره گی حجر اسوددن بکرمی یدی آرشون مسافه سنڧه قویلغان بیت الحرام ده گی مشهور طاش دیگانلر . شول طاش اوستنده ابراهیم علیه السلامك آیاق از لر یرده بار دیلر ، کعبه لله نی طوافدن صوڭ ایسکی رکعت نماز یرده کوبره ک شول طاش یاننده اوقیلر . (وَإِذْ قَالَ

إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ

وَبِئْسَ الْمَصِيرُ) ابراهیم (علیه السلام) ای ر بم ! بو اورننی بر طنج شهر یاصا واول شهرده اللهغه و آخرت کونینه ایمان کیتروب تور وچی کشیلر نی انواع تور لی یمش لر ایله رزقلاندر دیگان وقت ده الله تعالی : مین کافر بولغان کشینی ده بر آز فائده لندر رمن ، صوڭره آنی اوت عذابینه ایلتوب اینتکدر رمن ، بو-نی یامان نه ورلودر . یعنی از غنه وقت نعمت دن فائده لنوب صوڭره عذابکه باروب توشمک نی یامان اش دیمکدر .

الله تعالی بو آیت ایله مخلوقاتنك یخشیشینه و یامانینه ایڭ اوّل بر تیگزر رزق بیروب صوڭره دن ایسه یخشیلر نی یامانلردن ایراچاغینی بلدره در . (وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) ابراهیم و اسماعیل کعبه نك فیگزلرن کوتارگان لری وقتده

ای ر بمز ! بز دن اوشبو اشمن نی قبول قیل ، سین ایشتو چی و بلسگو چی سن ديه دعأ قیلدیلر . ینه : (رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةٌ مُسْلِمَةٌ

لَكَ وَارِنَا مِنَّا سَكَنًا وَتَبَّ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ) ای ر بمز ! هر ای کمز نی ده اوز یڭا طابشر لغو چی قیل و بز نك نسل موز دن ده اوز یڭا طابشر لغو چی بر امت قیل ، بز گه عبادت قیلاتورغان اورنلر مزی کورسعت ، توبه مزی قبول ایت ، تحقیق سین توبه لری قبول ایتکو چی و رحمت قیلغو چیمسن دیدیلر . وینه : (رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ

رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ

العزیز الحکیم) ای رہنما شول بزنگ نسلمزدن بولغان امت گه اوزلر یزنگ اچندن رسوللر جیبه، اول رسول الارغه سیننگ آیتلرگنی اوقور، آلا رغه کتاب همک حکمت اوگره تور و آلاری پاک قیلور - تمیزلر و جیسطار طور، تحقیق سین عزتلی و حکمتلی سن دیدیلر (ومن یرغب عن ملة ابراهیم الا من سفه نفسه ولقد اصطفیناه فی الدنیا وانه فی الآخرة لمن الصالحین) ملت (*)

ابراهیم دن کم یوز چه ویرر؟ هیچ کم چه ویرمه سن معناسنک مگر اوز نفسینه اوزی احمق اید و چیگنه چه ویرر، تحقیق بز ابراهیم نی دنیا ده صابلا دق و اول ابراهیم آخرتک ده اید گو کیشیلردن در (اذ قال له ربه اسلم قال اسلمت لرب العالمین)

ابراهیم گه ربسی مسلمان بول (اللهه طاپشرل) دیگان چاغنک ابراهیم بار چه عالمنگ ربسینه مین مسلمان بولدم (طاپشرلدم) دیدی (ووصی بها ابراهیم بنیه و یعقوب یابنی ان الله اصطفی لکم الدین فلا تموتن الا و انتم مسلمون) اوز یزنگ ملتی اسلامیت (مسلمان بولوب طاپشرلو)

ایله ابراهیم اوز یزنگ بالالربنه وصیت ئه یتدی، شولایوق یعقوب ده (ابراهیم علیه السلامک اوغلی) اوز یزنگ بالالربنه ای بالالرم! الله تعالی سزنگ اوچون دیننی صابلا دی، بس سز اولمه گز مگر مسلمان بولغانگز حالک اولوگنز (ام کنتم شهداء اذ حضر یعقوب الموت اذ قال لبنیه مات عبودون من بعدی قالوا نعبد الهک و اله ابائک ابراهیم و اسماعیل و اسحاق الها و احدا و نحن له مسلمون) سز ئلل یعقوب اولمگه حاضر بولغان چاغنده

شونک حاضر و شاهد بولوب تور دگزمی؟ (البته یوقدر) شول وقت ده اول یعقوب بالالربنه میندن صوگ سز نرسه گه عبادت قیلور سز دیدی. بالالری بز سیننگ الله گه و آتالرک ابراهیم، اسماعیل و اسحاق لرنگ بر الله سینه عبادت قیلارم، بز شول اللهغه مسلماننر دیدیلر.

بو آیت یعقوب علیه السلام اوز یزنگ بالالربنه مسلمان بولوگزدیم. وصیت ئه یتدی دیوچیلرگه جواب اورننده کیلمشدر (تلك امة قد خلت لها

(*) دین و شریعت دیمک.

ما كَسَبْتُمْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تَسْأَلُونَهُمْ كَمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (اول بولوك
 جماعت تحقیق اوتدی آلازنگ اوزلری اشله گان اشلری اوزلری اوچون
 سزنگ اوزگرا اشله گان اشلرگرا اوزگرا اوچون، سز آلا اشله گان اشدن مسؤل
 (صورالمش) ببولماس سز (وقالوا كونوا هودا اونصاری نهتدوا قل
 بل ملة ابراهيم حنیفا وما كان من المشرکین) ئیتورلر: سز یهودی با که
 نصرانی بولگرا، کونولورسز دیب، سین ئه یت: بلکه مین توغر یلقغه
 مائل بولغان ابراهیم ملتندن بولام واول ابراهیم مشرکدر دن بولمادی دیب
 (قولوا امنا بالله وما انزل الینا وما انزل الی ابراهیم واسماعیل واسحاق
 ويعقوب والاسبط وما اوتی موسی وعیسی وما اوتی النبیین من ربهم
 لا نفرق بین احد منهم ونحن له مسلمون) ایتوگر: اللهغه ایناندق. دخیه
 بز که ایندرلگرا نرسه که، همه ابراهیم، اسماعیل، اسحاق، یعقوب وآننگ
 بالالرینه ایندرلگرا نرسه که وینه موسی، عیسی وبارچه پیغمبرلر که
 ربلری طرفندن بولرلگرا نرسه که ایناندق اول پیغمبرلرنگ آراسندن هیچ برسنگ
 آیور میمز وبن الله تعالی که طا بشر لغو چیلر مز. بوی صونفو چیلر مز مسلما بلر مز دیب
 (فان امنوا یمثل ما امنتم به فقد اهدوا وان تولوا فانما هم فی شقاق فسبکفیکهم الله
 وهو السميع العظیم) اگرده سز اشانغان (ایمان کیتورگرا) کبی اشانسالر
 (ایمان کیتورسه لر) حقیقه اول کشیلر کونلکیلر، اگرده یوزلر دن دوندرسه لر
 حقیقه اول کشیلر همیشه ازغتلق اچنده در، الله اوزی الار توغر وسنده
 سبکا تیزلکده یتشور، اول الله ایشتوچی، بلو چیدر (صیغه لله ومن احسن
 من الله صیغه ونحن له عابدون) دخی شونی ایتوگر: بزنی الله عالی اوزینگ
 بویاوی ایله (یعنی اسلام دینی ایله) بویادی، (*) بویاوده الله دن کورکام
 بویاوی کمدر؟ (البته آبدن ده کورکامره ک بویاوی هیچ بولدر) بولر
 اللهغه عبادت اینو چیلر مز دیب.

(* تفسیر غرائب القرآن و رغائب الفرقان للمعلامة نظام الدین الحسن ابن محمد بن

حسین القمی النیسابوری قدس اسراره.

الله تعالی بو آیت ده اسلام دینن بویاوغه اوغشانمشدر. ایسکی زمانه باشقه دین ایه لر نده توغاجده بالالرن اوزلر نجه ایندگی صوغه یا که باشقه تورلی بر بویاوغه بویاوغه عادت بولغان. حاضرگی زمانه ده اول عادت دوام ایته شیکلی. الله تعالی بو آیت ایله اسلام دینی نڭ اوزی بیک یغشی بویاوغه بولغانن وشوگا کوره باشقه تورلی هیچ بر بویاوغه ماطاشو کیرهك توگل ایدن آگلا تادر. بو آیت باشقه دین ایه لر نڭ: «بز بالالرمزنی توغاجده اوزمزنڭ ایندگو صولرمزغه یا که باشقه بر تورلی بویاوغه مزغه بویمزا اما سز بالالرکنزی نیدی بویاوغه بویمزا سز» دیب صور ایاق سؤال مقدر لرینه یا که مسلمانلرنی شوندی اش ایله اوغراشما دقلری اوچون کیمستوب سویل ولری احتمالینه فارسی جواب قیبلندندر. مسلمانلرغه اللهغه وآنڭ قوشقان امر لرینه ایمان کیترودن باشقه هیچ بر تورلی بویاوغه فلانلر کیرهك توگلدر. شول ایمان مسلمانلر اوچون کافیده شافیده (قُلْ اَتَحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلِمَا عَمِلْنَا وَالْمَا عَمِلْتُمْ لَكُمْ اَعْمَالِكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ) گه بیت سین ای محمد! (یا که ان آدم بالاسی!) سز نڭ ایله الله توغر وسنده فچقرشاسزمی؟ (یعنی فچقرشماگن) دیب، الله بز نڭ ده سز نڭ ده ربی در (یعنی تر بیه ایتکوچی سیدر)، بز نڭ عمللرمز اوزمزا اوچون، سز نڭ عمللرگن اوزگن اوچون، بز اللهغه اخلاصلی ارمز دیب.

دفت لازم! بو آیتدن آگلا شیلدیغه کوره هیچ بر ملت الله تعالی حقتدن بحث ایدشوب و فچقرشوب ماطاشماسقه تموشلی بولادور. (ام تقولون ان ابراهیم واسماعیل واسحاق ويعقوب والاسباط كانوا هودا وانصارى قل انتم اعلم ام الله ومن اطعم ممن كتم شهادة عهده من الله وما الله بغافل عما تعملون) ئله سز حقیقه ابراهیم، اسماعیل، اسحاق، یعقوب هم آنڭ بالالری یهودی یا که نصرانی بولدیلر دیسزمی؟ گه بیت سین: الله آرتغراق بلسگوچی می؟ یا که سزمی؟ (البته سز توگل بلسکه الله تعالی آرتغراق بلسگوچی می)، اوزی یاننده بولغوچی الله طرفندن کیلگان شهادتنی

(گواھلىقنى) ياشىرگان كىشىدىن دە ظالمىرەك كىم بولور؟ (البته آندى كىشىدىن دە ظالمىرەك كىشى ھېچ بولماس مەناسىدە)، اللە سىز اشلەگان نىرسەدىن غافل توغلىدىر.

(اللە تەالى طرفىدىن كىلىگان شەھادت)دىن مراد اللە تەالى نىڭ كىتابلىرىدە اوشبو آيتدە ذكر قىلىنغان پىغمبەرلرنىڭ يھودى ياكە نصرانى بولمايۇب بلىكە حق مىسلمان بولدىقلىرى حقىدە قرآن كىرىم دە (ما كان ابراهيم يهوديا ولا نصرانيا بل كان حنيفا مسلما) آيتى بولدىغى كىبى آيتلىر بولوويدىر. يعنى ابراهيم عليه السلام يھودىدە نصرانىدە بولمادى بلىكە حق-لققە مائىل مىسلمان بولدى دىمىكىر. اشته اللە اوزىنىڭ كىتابلىرىدە بوندى گواھلىق بولا تورۇب يوقارىدە مذكور آيتدە بولغان پىغمبەرلرنى يھودى ياكە نصرانى بولدى دىب ئەبىتەمەسكە قوشادىر. (تلك امة قد خلت لها ما كسبت ولكم ما كسبتم ولا تسئلون عما كانوا يعملون) اول بولك جماعت تحقيق اوندى، آلارنىڭ اوزلىرى اشلەگان اشلرى اوزلىرى اوچون، سىزنىڭ اوزىڭىز اشلەگان اشلرگىز اوزىڭىز اوچون، سىز آلار اشلەگان اشدن مسئول بولماس سىز. (يعنى اوز اشگىزدە بولوڭىز باشقىلارنى تىكشىرمەڭىز دىمىكىر).

اوشبو اورىندە قرآن كىرىم نىڭ اولىكى جىزىنىڭ دور تىنچى رىبى تمام بولدى.

محمد كامل المطيعى تحفة اللين.

اورالسك. سنه ۱۹۱۴، دىكابىر ۱۶.

بازار و بازارهای اسلامی
در این کتاب به تفصیل بیان شده است
و این کتاب در حدیث نازل است
دینی و اجتماعی مسلم در کربلا

اخطار:

«قرآن شریف» تفسیرینک ۱نچی ۲نچی کیسه کلری صانلوب
وتارالوب بتدیله. اوزاقلامی ایکنچی مرتبه باصلسه لر کیره ک. ۳نچی و ۴نچی
کیسه کلری همه اوشبو ۵نچی کیسه کنک هر دانه سی ۱۵ تین دن صاتو-
لادر. اون یا که یکر می دانه دن کیم صوراته اوچیلرغه نالورنی پلاتور
ایله ده کوندیریلدر. کتابچیلرغه بیوک اسکید که.

صورتو اوچون آدریس:

Уральскъ, Камилу Аль-Мутыги ТУХВАТУЛЛИНУ.

ناشر و محرر: کامل مطیعی تحفة الین.

شهر اورالسکده.